24.10.2024

VASTAANOTTAJA
Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: HE 99/2024 vp

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta annetun lain muuttamisesta

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien asiaa HE 99/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta annetun lain muuttamisesta. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa asetuksen kansallisen toimeenpanon kehittämisestä ja seuraamisesta. Suomen Yrittäjät on osallistunut työ- ja elinkeinoministeriön asettamaan hiilirajamekanismin kansallista toimeenpanoa valmistelevaan työryhmään. **Hallituksen esityksessä asian taustojen ja valmistelun sekä EU-säädöksen tavoitteiden ja pääasiallisen sisällön kuvaukset ovat kattavat ja esitys on Yrittäjien näkökulmasta huolellisesti laadittu.**

Hiilirajamekanismi on EU:n uusi politiikkaväline, jonka avulla tietyille EU:n ulkopuolelta tuleville tuotteille asetetaan samansuuruinen maksu, kuin joka kohdistuu EU:ssa valmistettuihin vastaaviin tuotteisiin EU:n päästökaupan toimeenpanon seurauksena. Mekanismi otetaan käyttöön tarkemmin määritetyissä tuotteissa, jotka koskevat rautaa ja terästä, alumiinia, sementtiä ja lannoitteita ja vetyä sekä tuontisähköä. Hiilirajamekanismiasetuksen soveltamisalan rajaus tietyille hiilivuodolle alttiille tuotteille ja sektoreille on kannatettavaa.

Asetuksen soveltamisalaa tulisi tarkastella säännöllisesti ja toimijat tulee pitää ajan tasalla tarkasteluista sekä mahdollisista suunnitteilla olevista muutoksista. Suomen tulee olla vahvasti mukana soveltamisalan seurannassa, sen muutoksiin vaikuttamisessa sekä mekanismin alaisten toimijoiden ajan tasalla pitämisessä.

Keskeiset huomiot

Suomen Yrittäjät kannattaa esityksen keskeisiä ehdotuksia ja yhtyy näkemykseen siitä, että hiilirajamekanismiasetuksen tehtävien keskittäminen yhdelle viranomaiselle on hallinnollisesti tehokkain ratkaisu. Hiilirajamekanismiasetus on suoraan velvoittavaa EU-lainsäädäntöä jäsenmaissa eli asetus ei anna kansallisen harkinnan varaa viranomaisen velvoitteiden hoitamisen osalta. CBAM-tavaroiden tuonti EU-alueelle muuttuu luvanvaraiseksi 1.1.2026 alkaen. Luvan saaneet ja siten CBAM-ilmoittajan asemassa olevat tuontia harjoittavat toimijat velvoitetaan ilmoittamaan tuontinsa sekä raportoimaan niistä aiheutuneet päästöt komissiolle ja hankkimaan päästöjä vastaavan määrän todistuksia. Tullilla on merkittävä rooli muun muassa mekanismia koskevassa yritysten neuvonnassa sekä raportoinnin sujuvuuden varmistamisessa.

Tullin kasvavat resurssitarpeet on huomioitava ja sen valmiudet asetuksen toimeenpanoon varmistettava jatkossakin. Mekanismin toimeenpanossa kansallisten viranomaisten vastuulla on muun muassa yrityksille ja yksityishenkilöille suuntautuva tiedotustoiminta ja neuvonta, sanktioiden periminen sekä ilmoittajien valtuuttaminen. Lisäksi CBAM-ilmoitusten tietoja tarkistavat akkreditoidut todentajat tulevat olemaan keskeinen osa mekanismin toimivuutta ja uskottavuutta, mikä tulee myös huomioida kansallisessa toimeenpanossa.

Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että EU:n hiilirajamekanismi ei aiheuta kohtuutonta rasitetta yrittäjille ja pienten yritysten toiminnalle. Hiilirajamekanismi on uusi ja monimutkainen instrumentti, jonka vaikutuksia on haastavaa arvioida etukäteen. Siksi on välttämätöntä jatkuvasti seurata asetuksen ja sen toimeenpanon toimivuutta sekä oikeudenmukaisuutta, ja tarvittaessa tehdä korjaavia toimenpiteitä. Suomen on oltava aktiivinen asetuksen muutoksia koskevassa ennakkovaikuttamisessaan.

Hiilirajamekanismin täytäntöönpano edellyttää selkeitä ja yksinkertaisia säännöksiä sekä riittävää ohjeistusta ja neuvontaa maahantuojille. Näihin seikkoihin on panostettu kiitettävästi jo asetuksen kansallisen toimeenpanon valmisteluvaiheessa, ja myös oleellisia sidosryhmiä on osallistettu valmisteluun. Asetuksen toimeenpanon aikataulu oli tiukka, joten on erittäin positiivista, että asetuksen toimeenpanon valmistelut käynnistettiin hyvissä ajoin.

Vaikutukset pk-yrityksille

Erityisesti pienten yritysten rajalliset resurssit on mahdollisuuksien mukaan huomioitava hiilirajamekanismin käyttöönotossa, jotta epäoikeudenmukaisilta tilanteilta ja epäsopusuhtaisilta vaikutuksilta vältyttäisiin.

Hiilirajamekanismi lisää raportointivelvoitteen ja asetuksen mukaisiin ilmoituksiin liittyvien velvoitteiden myötä merkittävästi pienten toimijoiden byrokratiaa ja hallinnollisia kustannuksia. Raportointivelvoitteiden täyttämisessä rajalliset resurssit ja ajanpuute tuovat usein lisähaasteita erityisesti pienille yrityksille. Myös komission vaikutusarvioinnissa todetaan, että pienille ja keskisuurille yrityksille kohdistuu suhteellisesti korkeammat hallinnolliset kustannukset.

Suomen Yrittäjät korostaa, että hiilirajamekanismin toinen vaihe voi merkittävästi heikentää varsinkin yksinyrittäjien sekä pienten yritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta. Maahantuojat joutuvat mekanismin toisessa vaiheessa selvittämään tuomiensa asetuksen piiriin kuuluvien tuotteiden tuotesidonnaiset päästöt ja ostamaan CBAM-todistuksia. Raportoinnin lisäksi oletettavasti myös CBAM-valtuutuksen hakeminen toimivaltaiselta viranomaiselta on suhteellisesti raskaampi prosessi pienimmille toimijoille. Samoin akkreditoitujen todentajien käyttämisestä koituu pienille yrityksille suhteellisesti suuremmat kustannukset. Vaikutusarvion laatimista vaikeuttaa se, että CBAM-todentajapalvelujen hinnoittelusta ei ole vielä tietoa.

Seuraamukset

Toimivaltaisen viranomaisen tulisi mahdollisuuksien mukaan toimia joustavasti erityisesti pienten yritysten kohdalla. Raportointivelvoitteiden täyttämiseksi tarvittavat tiedot ovat varsinkin mekanismin toimeenpanon alkuvaiheessa epäselviä useimmille pienemmille maahantuojille. Lisäksi raportointiin tarvittavien tietojen hankkiminen tuotteen tuottajalta voi olla haastavaa tai joissakin tapauksissa mahdotonta; asetus ei määrää velvoitetta EU:n ulkopuolisille tuottajille, vaan maahantuojat joutuvat hankkimaan raportointiin tarvittavat tiedot. Raportoitavat tuotekohtaiset päästötiedot saadaan tuotteen valmistajalta.

Komissio on ensimmäisen lausuntokierroksen jälkeen määrännyt virhemaksukäytännön seuraamuksen suuruuden ja määräytymisperusteet täytäntöönpanoasetuksella. Täytäntöönpanoasetuksessa määrätty seuraus ei mahdollista kansallista harkintaa. Tämän pitäisi johtaa siihen, että samasta rikkomuksesta määrätään yhdenmukaiset virhemaksut kaikissa jäsenmaissa.

Kansallista harkintaa voidaan käyttää siinä, kuinka paljon neuvontaa ja yhteistyötä tehdään ennen seuraamuksien määräämistä sekä raporttien jälkikäteisen muuttamisen hakemusten hyväksynnässä. Tähän liittyen Tulli sekä asetuksen kansallisen toimeenpanon kehittämisestä ja seuraamisesta vastaava työ- ja elinkeinoministeriö ovat toimineet ansiokkaasti ja hyvässä yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Roope Ohlsbom
ekonomisti